

Eva Ström. *Edith Södergran*. Stockholm: Natur och Kultur, 1994. 218 s., ill., bibl., reg. (Litterära profiler, Björn Håkanson, red.) ISBN 91-27-03527-1.

Litteraturen om den nordiske modernismes pioner Edith Södergran og hendes digtning omfatter mange forskellige genrer, fra værkanalyse til avispolemik, fra doktorafhandling til digt. Alle henvender de sig til deres eget typiske publikum. Eva Ströms bog om digteren Edith Södergran indgår i en serie *Litterära profiler*, hvor andre kanoniserede forfattere, såsom bl.a. Lagerlöf, Hemingway og Ibsen introduceres for et bredere publikum. Eva Ström henvender sig til en læser "som är intresserad men kanske inte alltför bevandrad i den södergranska diktvärlden" (s. 14). Hendes hensigt er at inspirere til nye personlige læsninger af den finlands-svenske digters værk. Det er som en sådan introduktion at bogen først og fremmest bør bedømmes, ikke som en litteraturvidenskabelig afhandling.

At man måske alligevel kan fristes til at betragte bogen ud fra en litteraturvidenskabelig synsvinkel, skyldes for det første det faktum at den indenfor Södergranlitteraturens tradition som helhed fortsætter den linie der startede med litteraturforskeren Gunnar Tideströms klassiske Södergranbiografi. Ström indrømmer at hun står i stor gæld til Tideströms bog. Med en fintmærkende sans for at der også kan være uventede berøringsflader mellem genrerne skriver hun: "Det fanns - och finns - en sirlig hövsk ton i boken, en distanserad men passionerad förälskelse från en litteraturvetare till en död diktarinna som också gör denna bok till en av det svenska språkets stora kärleksromaner" (s. 8). For det andet er det klart at Ström bl.a. skriver med kendskab til nyere litteraturhistoriske og psykoanalytiske landvindinger, forøvrigt næsten uden at dette har sat sig spor i form af ufordøjeligt fagsprog. Dog kan man spørge sig selv hvor indforstået det publikum Ström henvender sig til, kan være når det gælder den Lacanianske baggrund for begreber som symbiose (s. 19) og regression til modersproget (s. 46). Disse psykoanalytiske begreber spiller en vigtig rolle i Ströms overordnede forståelse af Södergrans situation og digtning.

Ström mener at Södergrans ydre liv har haft stor betydning for digtningen; derfor skildrer hun de vigtigste begivenheder i dette liv for at læseren kan få fuldt udbytte af at læse digtene. De sidste års voksende interesse for (roman)biografier hos publikum og forlag har vel også bidraget til denne biografisk-prægede, kronologiske fremstilling, hvor liv,

digt og periode kædes sammen.

Det siger sig selv at der indgår en del gammelt stof i en sådan oversigt. Men Eva Ström, der foruden forfatter og litteraturkritiker også er læge, supplerer med en afbalanceret blanding af kultur- og mentalitetshistoriske baggrunde, moderne viden om tuberkulosens sygdomsforløb, psykologiske og psykoanalytiske indsigter, samt gennemgange af en lang række digte der netop ses i sammenhæng med disse forskellige aspekter af Södergrans liv og tid.

Psykoanalysen spiller som sagt en ikke uvæsentlig rolle i Ströms gennemgang af Södergrans liv og digtning. I sin artikel 'Systemmodernism' fremhæver Ebba Witt-Brattström veninden Hagar Olssons betydning for Södergran fremfor den næsten ukendte 'mand fra Terijoki', der tildeles en uforholdsmæssig stor rolle i den mandlige Södergranforsknings regi. Ström tar det næste nødvendige skridt, der er så indlysende at man snarere kan undre sig over, hvorfor det overhovedet ikke er taget før. Hun påpeger moderen Helena Södergrans altoverskyggende rolle i datterens liv, og de konsekvenser af den livsvarige moder-datterbinding som kan spores i forbindelse med sidstnævntes lyriske produktion.

Ström kommer for eksempel med et svar på et spørgsmål der længe har beskæftiget forskerne uden at de har kunnet give en virkelig tilfredsstillende løsning: hvorfor gik Södergran som 15-årig pludselig over til at digte på svensk, det modersmål hun næppe beherskede så fuldkomment som sit tyske skolesprog? Overgangen fra tysk til svensk er veldokumenteret i *Vaxdukshäftet*, et bevaret skolehefte med Södergrans første digteriske forsøg. Klart inspireret af den nyere psykoanalytisk prægede sprogteori betragter Ström denne overgang som et tegn på "en regression i jagets tjänst" (s. 46) der kan ses i sammenhæng med Södergrans oplevelse af sygdomsudbruddet i 1908:

En sjukdom medför nästan alltid en regression. Och vad var naturligare för Edith Södergran än att söka sig till den som stod för värmen, tryggheten och kärleken i hennes liv, modern? Om det tyska språket betydde expansivitet, en utåtriktad rörelse från hemmet, mot större sammanhang och andra vyer, så var det finlandssvenska modersmålet intimt förknippat med barndomen, Raivola, ursprunget, modern. (s. 46)

Den fortsatte symbiose med moderen fastholdt Södergran i en barnlig almagtsposition, der oven i købet blev styrket af det faktum at hun var enebarn og at hendes omgivelser var præget af kvinder som det stærke køn - mens den alkoholiserede og tuberkuløse fader befandt sig i periferien og på et tidligt tidspunkt forsvandt helt ud af hendes liv.

Edith Södergrans digteriske udvikling bevæger sig fra de overraskende men forholdsvis tilgængelige debutdigte i *Digter* (1916) over den Nietzscheansk prægede ekspressionisme *Septemberlyran* (1918) og *Rosenaltaret* (1919) og storhedsvisionernes sammenbrud (*Framtidens skugga*, 1920) til accepten af døden og den fornyede natur- og Gudstro (sidste digte *Landet som icke är*, 1925). Ström, der ikke er den eneste som har lidt svært ved at kapere den jeg-udvidende og kosmisk visionære midterdel af Södergrans lyriske produktion, betragter denne del af hendes digtning fra flere indfaldsvinkler: ikke blot som kompensatorisk under de ekstremt barske historiske, økonomiske og sundhedsmæssige forhold i perioden omkring 1918, men også som et forsøg på netop at bryde ud af moder-symbiosen og som et udslag af barnlige almagtsfantasier, alt dette som bekendt med afsæt i Nietzschelæsningen. Hun sammenholder for øvrigt en række digte fra denne periode med en moderne model om megalomaniens udviklingsfaser, der er blevet fremsat af den amerikanske psykoanalytiker Edward M. Podvoll. I inledningen nævner hun i forbigående Ulla Evers' beskæftigelse med netop denne fases metapoetiske karakter. Her kunne Ström godt have brugt lidt mere plads på Evers' opfattelse af de nietzscheanske digte som tekster der handler om selve det at digte, om den inspirationsoplevelse som jo var central i et liv hvor digterkaldet var det altdominerende.

Ström konstaterer en voksende interesse for Edith Södergran, både hos forskere og det store læserpublikum, men hun påpeger også at myttdannelsen omkring Södergrans person lever i bedste velgående. En mytologisering som iøvrigt forstærkes af Södergrans egen digtning: "dess passionerade allvar där liv och dikt förefallar vara ett och vars sällsamma och höga ton redan i sig har ett inslag av kult och myt" (p. 12). Sammen med det flotte udvalg af Edith Södergrans fotografier der udkom i *Som en eld över askan*, udgivet i 1993 af Svenska Litteratursällskapet i Finland, vil Eva Ströms Södergranbog sikkert bidrage til at reducere nogle af my(s)tifikationerne omkring digteren og hendes værk hos et bredere

publikum.

Bogen bygger både på ældre og nyere forskning og præsenterer sit stof på et udmærket niveau. Den er velskrevet og engagerende og har sit udsping i en digters langvarige personlige, men ikke af den grund ukritiske forhold til en anden digters tekster. Eva Ströms bog vil uden tvivl leve op til sin egen målsætning: at sende sine læsere på opdagelsesrejse i Edith Södergrans digtunivers.

Jytte Kronig, Rijksuniversiteit Groningen